

EEN BOOM VAN EEN KEREL

WE KRIJGEN TE MAKEN MET EEN CO-AUTEUR van het boek Daniël. Misschien dat Daniël ghostwriter voor Nebukadnezar was, ook tegenwoordig schrijft vrijwel geen enkel politiek kopstuk zijn eigen speeches of verklaringen, daar zijn speciale communicatiemedewerkers voor, maar dit hoofdstuk is door of uit naam van Nebukadnezar geschreven. Het zou prachtig zijn als ooit een kleitablet met deze tekst gevonden werd.

Weer speelt een droom de hoofdrol. Nebukadnezar droomt over een grote boom die de wereld van voedsel voorziet. Een levensboom. *En de HEERE God liet allerlei bomen uit de aardbodem opkomen, begerenswaardig om te zien en goed om van te eten; ook de boom des levens, in het midden van de hof, en de boom van de kennis van goed en kwaad* (Gen. 2: 9). Een boom is niet alleen nuttig, maar is ook esthetisch. Hij roept emotie bij mensen op. Een bovennatuurlijke wachter geeft opdracht de boom te kappen en de stronk vast te leggen. Nebukadnezar wil graag een verklaring. Hij legt de inhoud van de droom aan de wijzen voor. Die spelen een sluw spel: zij weten het niet of doen alsof ze het niet weten. De duiding laten ze graag aan Daniël over, dan branden zij hun vingers niet. Bovendien heeft Daniël nogal gezag opgebouwd. Nebukadnezar noemt hem *Beltsazar, hoofd van de magiërs* en gebruikt bewust de Babylonische naam. *Totdat ten slotte Daniël – zijn naam is Beltsazar, naar de naam van mijn god – bij mij binnentrad, in wie ook de geest van de heilige goden is. Ik vertelde in tegenwoordigheid van hem de droom.*

Opvallend is de verwijzing naar de god Bel (Marduk) en het meervoud: goden. Het woordje *ook* geeft aan dat Nebukadnezar Daniël hoog acht, maar hij moet niet denken dat hij de enige is die beschikt over uitzonderlijke kennis. Een lichte vingerwijzing, ‘ken je plaats’.

Daniël begrijpt de beeldspraak en hij schrikt. De boom stelt een mens voor (Psalm 1). De droom tekent de koning als hoeder van het land. De koning is de toevlucht voor al het leven en is een levensboom. Maar ondanks al zijn macht is er een grotere macht. In de vorige droom kreeg Nebukadnezar de les dat de wereldgeschiedenis onderworpen is aan een hoger wezen. Nu krijgt hij de les dat hij persoonlijk aansprakelijk gehouden wordt voor zijn daden. De boodschap is niet fraai, maar toch is er een ontsnappingsmogelijkheid. Nebukadnezar moet inbinden en zijn plaats weten. Hij heeft waarschuwingen gehad, maar er is geen verbetering te zien. God ziet drie principiële fouten: onbarmhartigheid, onrechtvaardigheid en hoogmoed. Evenals Jesaja en Jeremia een oproep deden om sociaal rechtvaardig te zijn, doet Daniël dat nu ook: *Daarom, o koning, laat mijn raad u welgevallig zijn: breek met uw zonden door gerechtigheid te betrachten en met uw ongerechtigheden door genade te bewijzen aan de ellendigen. Misschien zal er dan verlenging van uw voorspoed zijn* (vs. 27). Waar Nebukadnezar het heeft over goden, spreekt Daniël over de Allerhoogste (enkelvoud).

HET MEER IS NOOIT VOL

Na een jaar slaat de hoogmoed toe: *‘Is dit niet het grote Babel, dat ik als een huis voor het koninkrijk gebouwd heb, door mijn sterke macht en ter ere van mijn majesteit?’* Babel was onder architectuur gebouwd. Een wereldstad van allure die nauwelijks zijn weerga kende. Nebukadnezar mag terecht trots zijn. Maar daarin schuilt het venijn. Hij is niet trots op de stad, hij is trots op zichzelf: *het grote Babel, dat ik gebouwd heb*. Hij verliest de menselijke maat uit het oog en wordt hoogmoedig. Hoogmoed is de zonde die je niet doorhebt. Ik weet dat ik gestolen heb, ik weet dat ik ontrouw was, ik weet... Maar wanneer was ik hoogmoedig? Dat wedijveren, meer en beter willen zijn dan ieder ander is de kern van veel kleinere zonden. Hoogmoed pleegt karaktermoord op de menselijke geest. Iemand kan een topvoetballer of een virtuoos componist zijn, maar in de omgang een walgelijk persoon. Het is misschien goed 1Kor. 13: 1-3 ook eens in dat licht te lezen. Gaven (maar aan wie?) en talenten zijn tijdelijk, karakter is blijvend.

Nebukadnezar ziet Babel en zichzelf niet meer in het juiste perspectief. Hij maakt de mens tot god. Schoonheid, seks en macht zijn van relatieve waarde. Daniël legt de vinger op de zere plek (vs. 27). De absolute waarde ligt in het doen van gerechtigheid en juist dat relativeert hij. Hij doet wat goed is in eigen ogen. De straf is dat hij wordt verlaagd tot een dier. Als gevolg daarvan moet hij uit de menselijke maatschappij verbannen worden. Hoe lang deze periode duurde is niet duidelijk. Zeven tijden wordt vaak vertaald met zeven jaar. Dat is niet direct een vaststaand feit. Zeven is ook het getal van volheid. In het Midden-Oosten van toen sprongen ze met de getallen meer symbolisch om dan wij gewend zijn.

GESCHIEDKUNDIGE KANTTEKENINGEN

Kan dit statement überhaupt aan Nebukadnezar worden toegeschreven? Persoonlijk denk ik dat het wel mogelijk is. Daarvoor heb ik drie redenen. De eerste is het bestaan van deze tekst. Personen met hoge publieke ambten moeten regelmatig in de openbaarheid treden. Als die persoon een poos niet gezien wordt, gaan roddels snel rond. Dat geldt tot op de dag van vandaag en zeker in het Midden-Oosten van die tijd was afwezigheid een uitnodiging tot een staatsgreep. De afwezigheid moest verklaarbaar zijn. Een tweede reden is de toon van de verklaring: ‘Ik, Nebukadnezar was fout en werd terecht gestraft. Maar mijn berouw vermurwde de godheid en ik werd in ere hersteld. Zelfs groter en machtiger dan voor die tijd’. Het is een impliciet bewijs dat de godheid achter de koning staat. De derde reden is de taal waarin het geschreven is, het Aramees. Dit was de wereldtaal van die tijd. Tegenwoordig is Engels de belangrijkste voertaal, in de Middeleeuwen was dat Latijn en in de Romeinse tijd vaak Grieks.

Tegenargumenten zijn er ook. Het is niet gemakkelijk de periode van afwezigheid in Nebukadnezars tijdlijn te plaatsen. Maar afwezigheid van bewijs is geen bewijs van afwezigheid. Van de laatste Babylonische koning Nabonidus is wel bekend dat die een tijdlang afwezig was. Er zijn aanwijzingen dat de reden een ziekte was die gepaard ging met koorts. Enkele historici veronderstellen daarom een verwisseling van Nabonidus met Nebukadnezar. ■

Vragen die knagen

1. Wat is het wezenlijke verschil tussen mens en dier?
2. Welk licht werpt Romeinen 1: 24-28 op de bestraffing van Nebukadnezar?
3. Zijn er vormen van verdierlijking in onze maatschappij terug te vinden?
4. Gaven zoals genezen op gebed worden aan personen toegeschreven. Is dit een juiste visie?
5. Hoe zou Nebukadnezar Luk. 12: 13-21 en Mat. 6: 31-32 gelezen hebben? Hoe leef jij met deze teksten?
6. Leg 1Kor. 13 eens naast 2Petrus 1: 5-7 welke overeenkomsten en verschillen zie je?

Tijdrekening bijlage B

Getallen in de Bijbel hebben vaak een symbolische betekenis. Egyptische tijd-eenheden waren veelvoudigen van 40 jaar, Mesopotamische tijd-eenheden waren gebaseerd op 12 of 60 jaar. Ook de tijd werd vrijer en anders aangegeven dan in onze moderne technische wereld.

Tijd, tijden en een halve tijd is een vast begrip in de Bijbel en wordt vaak uitgelegd als tweeënehalf jaar. Mijns inziens terecht. Echter welk jaar wordt er bedoeld? Vaak wordt uitgegaan van een modern zonnejaar van 365,25 dagen. Als je hiermee gaat rekenen, ben je fout bezig. Bij de Romeinen had een jaar een andere lengte. Julius Caesar heeft de kalender aangepast. Paus Gregorius XIII paste de kalender in 1582 weer aan.

Een Joods jaar is gebaseerd op de maan en kent een variabele lengte. Deze 'jaren' lopen niet synchroon met onze wetenschappelijke tijdtelling. Nauwkeurige 'berekeningen' op basis van Bijbelse getallen zijn dus gebaseerd op los zand.

Voor het jubeljaar geldt iets soortgelijks. Een jaarweek is inderdaad 7 jaar. Het sabbatsjaar is het zevende jaar. Na 7 jaarweken kwam een jubeljaar. Probleem: is dit een afzonderlijk 50e jaar of de eerste van de volgende 49 jaren? Wij westerlingen met precieze getallen kiezen voor de reeks 49+1, 49+1 enz. Dat past lekker in ons tientallig stelsel. Het boek Jubileeën (een Dode Zeerol uit ca. 200 v. Chr.) gaat uit van 49, 49, 49. Onzekerheid troef.

Ook de gewoonte een deel van een dag of jaar voor een volle dag of een vol jaar mee te tellen is voor ons niet gebruikelijk. Maar in de reiswereld worden de dagen van aankomst en vertrek volledig meegeteld.

N.B. Hetzelfde doet zich voor bij geslachtsregisters. Dat zijn geen lijsten uit de Gemeentelijke Burgerlijke Stand. Zo kan *zoon van* de betekenis hebben van *afstammeling van* of *schoonzoon van*. In geslachtsregisters worden zelfs geslachten weggelaten (Mat. 1: 8) of gewijzigd van de mannelijke naar de vrouwelijke lijn zoals in (Luk. 3: 23). *Verwekte* kan zelfs *stelde aan* betekenen (Ri. 2: 16 en 18).